לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם אלא לזקן ואינו לפי כבודו (א)אמר רבה [א]הכישה חייב בה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא להנך עיזי דקיימו שקל קלא ושדא בהו א"ל איחייבת בהו קום אהדרינהו [ב]איבעיא להו דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר מהו מי אמרינן השבה מעליא בעינן וכיון דלאו דרכיה להחזיר בעיר לא לחייב או דלמא בשדה מיהת הוא דאיחייב ליה וכיון דאיחייב ליה בשדה איחייב ליה בעיר תיקו אמר רבא [ג]כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר [ד]וכל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא הוה דרי פתכא דאופי אותבינהו וקא מיתפח א"ל דלי לי אמר ליה כמה שוין א"ל פלגא דזוזא יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה הדר זכה בהו הדר יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה חזייה דהוה קא בעי למיהדר למזכיה בהו א"ל לכולי עלמא אפקרנהו ולך לא אפקרנהו ומי הוי הפקר כי האי גוונא והתנן (ב) בש"א הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים [ה]אינו הפקר עד שיהא הפקר לעניים ולעשירים כשמיטה אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכולי עלמא אפקרינהו ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו הוה ר' ישמעאל ברבי יוסי (ג)[ו]לפנים משורת הדין הוא דעבד (ד)דתני רב יוסף 1והודעת להם זה בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים [א] (ה)(אשר) ילכו זה ביקור חולים בה זו קבורה ואת המעשה זה הדין אשר יעשון זו לפנים משורת הדין: אמר מר [ב] (אשר) ילכו זה ביקור חולים (ו)היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא [ז]לבן גילו דאמר מר (ז)בן גילו נוטל אחד משישים בחליו ואפי' הכי מבעי ליה למיזל לגביה בה זו קבורה היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא לזקן ואינו לפי כבודו אשר יעשון זו לפנים משורת הדין דאמר ר' יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה אלא דיני דמגיזתא לדיינו אלא אימא (ח)שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין: **מתני'** אי זו היא אבידה [ח]מצא חמור או פרה רועין בדרך אין זו אבידה חמור וכליו הפוכין פרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה [ט]החזירה וברחה החזירה וברחה אפי' ארבעה וחמשה פעמים חייב להחזירה שנאמר 2השב תשיבם [י]היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו (א) שכרו כפועל (ט)[כ]אם יש שם בית דין מתנה בפני ב"ד [ל]אם אין שם ב"ד בפני מי יתנה שלו קודם: **גמ'** אטו כל הני דאמרינן לאו אבידה הוו אמר רב יהודה הכי קאמר אי זו היא כלל אבידה שהוא חייב בה מצא חמור ופרה רועין בדרך אין זו אבידה ולא מיחייב בה חמור וכליו הפוכים פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה ומיחייב בה (ט)ולעולם אמר רב יהודה אמר רב עד שלשה ימים היכי דמי אי בלילותא אפי' חדא שעתא נמי אי בימַמא אפי' טובא נמי לא [מ]לא צריכא דהוה חזי לה בקדמתא (י)ובחשכתא תלתא יומי אמרינן איתרמויי אתרמי לה ונפקא טפי ודאי אבידה היא תניא נמי הכי מצא טלית וקרדום

באסרטיא

לא יהיה בך אביון. לא תביא עצמך לידי עניות: **הכישה.** זה שאינו לפי כבודו אם הכישה הכאה אחת להשיבה נתחייב בה להחזירה הואיל והתחיל: **קלא.** מרט"א בלע"ז: **דרכו להחזיר בשדה.** שאין שם רואים כל כך ואינו בוש: **ואין דרכו בעיר.** שהוא בוש משכיניו והוא מלא בשדה: **מהו.** שיתחייב להשיבה: **לא מיחייב.** להתחיל בהשבתה בשדה: **וכיון דאיחייב.** שהזיזה ממקומה חייב אף בעיר: **פורק וטוען.** פורק משא מן החמור וטוען עליו דכתיב עזוב תעזוב (כ) הקם תקים (ל): **פתכא דאופי.** משאוי של עצים: **וקא מיתפח.** עומד לפוש: **דלי לי.** הטעינני: **הדר זכה בהו.** חזר האיש ההוא והחזיק בהן מן ההפקר: **הפקר לעניים הוי הפקר.** אע"ג שלא הפקירו אלא לעניים הוי הפקר למפטר מן המעשר: **זה בית חייהם.** (מ)ללמוד להם אומנות להתפרנס בו. חוקות (ב) ותורות כתיבי ברישיה דקרא: (ס)**דיני דמגיזתא לידיינו.** בתמיה. דמגיזתא גוזאי הדנין ביסורים ובחזקה וחבירו בבבא קמא (דף קיד.) דדייני בגזתיא: **מתני' איזו היא אבידה.** בגמרא מפרש: **אין זו אבידה.** ואינו חייב להחזיר שמדעת הניחוה שם: **רצה בין הכרמים.** דמסתקבא: **לא יאמר לו תן לי סלע.** שבטלתי ממלאכתי (נ)שיאמר לו אם עשית מלאכתך היית מרבה טורח עכשיו לפי מה שטרחת טול: **כפועל.** בגמרא (ס) מפרש: **אם יש שם בית דין.** אם נוח לו לטרוח יותר כדי להרבות שכר ואינו חפץ ליבטל ממלאכתו מה יעשה אם יש שם שלשה בני אדם יתנה בפניהם ויאמר ראו שאני משתכר כך וכך ואי איפשי ליבטל ליטול שכר מועט אני אשיב אם תאמרו שאטול שכר משלם: **גמ' כלל.** סתם אבידה שמוכחת שהיא שם שלא מדעת בעלים: **ולעולם.** בתמיה. וכי אף אם ימלאנה שם לעולם נאמר מדעת היא וכי דרך שלא להכניס: **בקדמותא.** לפני עלות השחר: **חשכתא.** שחשכה ערבית:

אסרטיא

ה"מ לא תעשה ועשה השוה בכל אבל האי דאינו שוה בכל דחי כדמוכח פרק שני נזירין (נזיר דף נח:) דאתי עשה דמצורע ודחי לאו ועשה דכהנים וכן ק' לקמן (לב.) יכול אמר לו אביו הטמא כו' ופריך תיפוק ליה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה הא גבי כהנים שאינו שוה בכל דחי וי"ל דעשה דמצורע שאני דחמיר משום דגדול השלום כדאמר בפ' שילוח הקן (חולין דף קמא.) (ע)דעשה דמצורע הוי דחי לאו ועשה דשילוח הקן אי לאו יתורא דשלח תשלח אבל עשה דעלמא לא דחי לאו ועשה אפילו אינו שוה בכל וזה התירוץ לא יתיישב למאן דשרי מצורע בימי חלוטו בתשמיש המטה פ"ק דמועד קטן (דף ז:) ולדידיה יש לומר דהכא סמיך על ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא ולקמן נמי עדיפא משני דהוה דחי אפילו לאו ועשה אי לאו קרא אפי' אי בעלמא לא דחי ובפ"ב דיבמות (דף כא.) דאמר גבי פלוגתא דר' יוחנן ור"א בביאת כ"ג באלמנה מן הנישואין כ"ע לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה וי"ל דחשיב שוה בכל כיון שהאלמנה עשתה איסור כמו הכהן דאקרי ביה לא יקח לא יקחו אע"ג דאין שוה בכל אלא בכהנים אבל ההיא דגילוח זקן שאינו שוה בנשים נדחי מקמי עשה דמצורע:

אלא לזקן ואינו לפי כבודו. וא"ת תיפוק ליה מולאחותו דכבוד הבריות דוחה מילת בנו ושחיטת פסחו וי"ל כבוד הבריות דמת מצוה חמיר טפי שמוטל בבזיון פן יסריח או יאכלוהו כלבים אע"ג דבפ' מי שמתו (ברכות דף כ. ושם ד"ה שב) מוכח דאי הוה כלאים שב ואל תעשה היה נדחה מפני כבוד הבריות היינו משום דערום הוי גנות ובזיון גדול כדאמר (יבמות דף סג:) אין לך משוקץ יותר מאותו שהוא מהלך ערום ומהכא לא ידעי' דדחי אלא ממונא אבל איסורא כמו פסח ומילה וגם כרת לא: [וע' תוס' שבועות ל: ד"ה אבל]:

אפקרה. שלא יכשלו בני אדם בלא תגזול וא"ת הא אמר בפ' אין בין המודר (נדרים דף מה.) אין הפקר אלא בפני שלשה וי"ל דהכא נמי הוו שלשה אי נמי דאורייתא בלא שלשה נמי הוי הפקר והא דאמר שלהי פ"ק דשבת (דף יח: ושם ד"ה דמפקרא) גיגית נר וקדירה אפקורי מפקר להו אע"ג דליכא שלשה התם אנן סהדי דמפקר להו בלבו שלא יעשה איסור שביתת כלים: **לא** חרבה כו'. וא"ת תאמר דביומא (דף ט:) אמר מפני שנאת חנם וי"ל דהא והא גרמא:

איזוהי אבידה. שידוע שאין הבעלים יודעין שהיא שם:

קורדוס

עין משפט נר מצוה

קמד א ב מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הל' (יג) יד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף ב:
קמה ג מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף א:
קמו ד מיי' פי"ג מהל' רוצח הל' ד סמג עשין פא טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף ג:
קמז ה מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכה טו טוש"ע ח"מ סי' רעג סעיף ה:
קמח ו מיי' פי"א מהל' אבידה הלכה יז ופי"ג מהל' רוצח הל' ד סמג עשין עד פא טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף ג וסי' רעב סעיף ג:
ז [מיי' פי"ד מהל' אבל הל' א]:
קמט ח מיי' פי"ד מהל' אבילות הלכה ד סמג עשין ב טוש"ע י"ד סי' שלה סעיף ב:
קנ ט מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' ב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף א:
קנא י מיי' שם פי"א הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ב:
קנב כ ל מ מיי' שם פי"ב הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסה:
קנג נ מיי' שם פט"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף א:

רבינו חננאל

שלו מרובה משל חבירו שנאמר אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם. אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען. אביי שקל קלא פתק בהני עיזי דהוו קיימי. אמר ליה רבא איחייבת בהו קום אהדרינהו. וכן אמר רב הכישה נתחייב בה. דרכו להנהיג בחמור או למשוך בגמל בשדה ואין דרכו בעיר ועלתה בתיקו: **מתני'** איזהו אבידה מצא חמור וכו' אוקמה רב יהודה למתני' הכי קאמר איזהו היא כלל אבידה שחייב להחזירה מצא חמור וכליו הפוכין פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה וחייב להחזיר. תניא נמי הכי. דרך בלשון יון נקראת

מסורת הש"ס

(א) ב"ב פח., (ב) פאה פ"ו [מ"א עדיות פ"ד מ"ג], (ג) [לעיל כד: וש"נ], (ד) ב"ק צט:, (ה) [תיבת אשר מיותר], (ו) [נדרים לט: ע"ש], (ז) [לקמן פח.], (ח) [עי' תוס' לקמן לא: ד"ה אם], (ט) [עי' תוס' לעיל כא. ד"ה וכמה], (י) פי' או בחשכתא. רש"ל, (כ) [שמות כג], (ל) [דברים כב], (מ) ובהגוזל דף ק. פרש"י תלמוד תורה ע"ש פ"י, (נ) ס"א שזה אומר כו'. רש"ל, (ס) [לקמן לא:], (ע) נ"ל דעשה דמצורע דוחה עשה דשילוח הקן אי לאו כו'. ועיין רש"א,

◆

תורה אור השלם

1 וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:
שמות יח כ

2 לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ:
דברים כב א

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' במשנה שכרו כפועל. נ"ב ע"ל בדף ס"ח: (ב) רש"י ד"ה זה בית וכו' ותורות. נ"ב ובב"ק דף ק' פרש"י דהוא ת"ת ול"ע:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דיני. בערוך ערך מגיסתא הגירסא כאן דייני דמגיסתא ופי' דדנין בגסות:

◆

הגהות הגר"א

[א] [ב] גמ' אשר. רשום קו עליו למחקו:

◆

לעזי רש"י

מרט"א [מוט"א]. רגב אדמה.

◆

מוסף רש"י

לא יהיה בך אביון. הזהר מן עניות (לקמן לג.) הזהר בעצמך שלא תבא לידי עניות (סנהדרין סד:). **זה בית חייהם.** תלמוד תורה (ב"ק ק.). **לבן גילו.** בחור כמותו או זקן לזקן (נדרים לט:).